

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, та страхування

за магістерською програмою професійного спрямування

Управління діяльністю банків на фінансовому ринку

на тему: «Конкурентоспроможність банків в умовах цифрової економіки»

Виконавець:

студентка 6 курсу, групи 62-к факультету

фінансів і банківської справи

Марущак Ірина Анатоліївна

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Коваленко Вікторія Володимирівна

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В країнах із ринковою економікою конкуренція є важливим та незамінним атрибутом. Процеси ринкової розбудови в національній економіці супроводжуються постійним загостренням. За таких умов все більше уваги приділяється проблемі забезпечення конкурентних переваг, суб'єктів фінансового ринку.

Одним із важливих завдань соціально-економічного розвитку України є створення та підтримка конкурентоспроможної банківської системи, яка слугує, з одного боку, фінансовим базисом, а з іншого – індикатором ефективності системи управління в усіх сферах економіки держави. Послідовний розвиток фінансового ринку, що адекватний сучасним тенденціям виходу із кризи, вимагає перегляду принципів функціонування банків, підґрунтям яких виступає оптимальне використання конкурентного потенціалу.

Змістовні властивості ринку банківських послуг не дають можливості повною мірою окреслити специфіку регулювання банківської діяльності. Однією з основних проблем банківської діяльності є невисокий рівень довіри населення до цієї системи зокрема, а також незадовільний попит на банківські послуги. Порівнюючи різні системи банківських послуг зарубіжних країн, необхідно впроваджувати інноваційні технології у банківську систему України.

Забезпечення ефективного функціонування вітчизняних банків у сучасному конкурентному середовищі національного ринку банківських послуг вимагає розробки та практичної реалізації заходів щодо підвищення конкурентних переваг банку, здатних позитивно виокремити його на фоні конкурентів, забезпечити провідні конкурентні позиції на ринку чи в його найбільш привабливих сегментах та підвищити конкурентоспроможність банків у цілому. Особливо це актуально в умовах розгортання спіралі структурних дисбалансів в економіці України.

Проблемі забезпечення конкурентоспроможності банків присвячено значну кількість наукових праць, в яких досліджено як проблеми, так і механізми досягнення конкурентного стану, зокрема, це наукові праці В.Я. Вовк, Т.І. Гончарук, В.В. Коваленко, В. Корнєєва, В.І. Міщенко, Є.В. Неизвестної, Ю.І. Соцької, М. Портер, П. Роуз, Л. Федулова, О.Й. Шевцової Ф. Шпиґа та багатьох інших.

Метою магістерського дослідження є теоретико-методичне обґрунтування підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення методів та інструментів забезпечення конкурентно-спроможності банків.

Відповідно до поставленої мети визначено такі основні **завдання**:

- обґрунтувати теоретичні підходи до визначення сутності конкурентно-спроможності банків та цифрової економіки;
- дослідити економічну сутність конкурентоспроможності банків;
- узагальнити теоретичні основи конкурентоспроможності банків;
- проаналізувати сучасний стан розвитку банківського бізнесу;
- оцінити показники конкурентоспроможності банків;
- оцінити рівень конкурентної позиції банків за рівнем надійності банків;

- провести кластерний аналіз поведінки банків на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції;
- запропонувати науково-методичний підхід щодо розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності банків.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення конкурентоспроможності банків.

Предметом дослідження є науково-методичні та прикладні аспекти щодо оцінювання конкурентоспроможності банку в сучасних умовах фінансового ринку.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є фундаментальні положення теорії систем, сучасні концепції управління конкурентною позицією банку. Залежно від поставленої мети та завдань, у процесі дослідження використовувалися відповідні методи наукового пізнання: аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та наукової абстракції, графічного, дисперсійного, кореляційного, факторного, стохастичного аналізу та аналізу часових рядів.

Графічний, дисперсійний та оптимізаційний аналіз проведено в середовищі Microsoft Excel 2010; кореляційний, факторний, стохастичний аналіз та аналіз часових рядів – у середовищі STATISTICA 6.1. 7

Інформаційною базою магістерського дослідження є нормативно-правові акти та методичні рекомендації органів державної влади України, інших держав, міжнародних організацій; офіційні статистичні матеріали Національного банку України та Державного служби статистики України; науково-аналітичні публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань конкурентоспроможності.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (91 найменування) та 4-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінки. Основний зміст викладено на 68 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 14 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано тези на V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Цифрова трансформація фінансового сектора економіки» та на IV Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами»; наукову роботу представлено на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з банківської справи у 2019/2020 н.р.(3 місце).

Коваленко В.В., Марущак І.А. Конкурентоспроможність банків у сучасних умовах розвитку фінансового ринку. *Цифрова трансформація фінансового сектора економіки: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Одеса 9-10 квітня 2020 р.) Одеса: ОНЕУ. 2020. С. 195-197.

Марущак І.А. Конкурентоспроможність банків в умовах розвитку цифрової економіки. *Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених* (Київ 18 листопада 2020 р.) Київ: КНЕУ. 2020

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретико-методичні засади конкурентоспроможності банків в умовах цифровізації»* розглянуто сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «цифрова економіка», виокремлено чинники, які впливають на конкурентоспроможність банків і ознаки, які формують конкурентні переваги банків.

Доведено, що розвиток інноваційної складової забезпечення конкурентоспроможності національних банків в умовах експансії транснаціонального банківського капіталу, повинний базуватися на аналізі бізнес-процесів, ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків між елементами окремих систем і процесів та ресурсами, виявленні трендів і моделей поведінки, що дозволить сформуванню інноваційності окремих складових.

У другому розділі *«Оцінювання рівня конкурентоспроможності банків України»* проаналізовано конкурентне середовище банківської системи України та узагальнена кількісна оцінка фінансового аспекту конкурентоспроможності через основні показники фінансової діяльності банку.

Було доведено, що розвиток дистанційного банківського обслуговування надає подальше посилення впливу на існуючі правові норми банківського обслуговування, змушуючи адаптувати їх до нових технологічних умов надання банківських послуг, так як автоматизація поточної роботи банку по обслуговують юридичних та фізичних осіб скорочує його внутрішні витрати і підвищує якість обслуговування клієнтів та партнерів.

У третьому розділі *«Удосконалення теоретико-методичних засад управління конкурентоспроможністю банків»* запропоновано проведення кластеризації банків за поведінковими показниками на ринку банківських послуг та розрахунок інтегрального показника конкурентної позиції банку.

Доведено, що при оцінці конкурентної позиції банку важливо враховувати не лише фінансові показники, а й участь банківської установи в формуванні ринку банківських послуг. Рейтингові оцінки експертів стосовно стресостійкості банку вже враховують показники фінансового стану банку.

Запропоновано етапи проведення комплексної оцінки конкурентної позиції банків на ринку банківських послуг, які містять у собі: аналіз передумов формування конкурентних переваг банку; оцінку рівня наявних конкурентних переваг банку; оцінку здатності банку до підтримки існуючих та формування інноваційних конкурентних переваг.

Представлена методика проведення комплексної оцінки дозволить розробити комплекс управлінських заходів щодо посилення конкурентних переваг банку та забезпечення його конкурентоспроможності в стратегічній перспективі.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Відповідно до об'єкту магістерської дипломної роботи, слід відмітити, що оцінювання конкурентоспроможності банків в сучасних умовах фінансового ринку не можливе без створення унікальної та інноваційної позиції. Особливої актуальності набуває дослідження тенденцій впливу цифрової економіки на діяльність банків, зумовлених такими специфічними особливостями, як швидкий прогрес і темпи суспільного виробництва, економічна циклічність, глобалізація світової економіки і рівень упровадження цифрових технологій.

Конкурентоспроможність банку – це його спроможність ефективно функціонувати у банківському середовищі, що досягається постійним використанням інновацій для формування конкурентних переваг своїм продуктам та послугам на ринку з метою досягнення прибутковості та фінансової стійкості у майбутньому, враховуючи соціальний аспект діяльності банків та загальноекономічне становище держави. Основними підходами до оцінювання конкурентоспроможності банківських послуг є: диференціальний, комплексний і змішаний.

2. Доведено, що більшість методик оцінювання конкурентоспроможності банківських послуг зводяться до оцінювання кількісних характеристик послуги без врахування якісних характеристик; майже всі методики побудовані на принципі використання експертної думки, що може призвести до зниження якості отриманих результатів; більшість базуються на системі внутрішньої інформації і не враховують аналіз стану зовнішнього середовища, що відіграє важливу роль у формуванні конкурентоспроможності банківських послуг.

3. Визначено спектр дії інновацій у фінансовому секторі, а також проаналізовано використання цифрових технологій, що дозволяє створювати принципово нові банківські продукти. «Цифрові» і технологічні компанії (фінтех-компанії, телекомунікаційні гравці, IT-компанії) виходять на ринок фінансових послуг, а великі традиційні банки створюють екосистеми, орієнтуючись на найбільш прибуткові складники всередині банківського ланцюжка створення вартості та за її межами. Сукупний вплив чинників, що визначають зміни в діяльності банківського сектору (технології, поведінка клієнтів і регулювання), посилюється завдяки тому, що вони часто взаємодіють між собою.

4. Визначено чинники, які впливають на конкурентоспроможність банків, які розглянуто на трьох класифікаційних рівнях: структурні дисбаланси економіки України; чинники макросередовища функціонування банків; чинники макросередовища функціонування банків.

5. Охарактеризовано ознаки, які формують конкурентні переваги банків: висока капіталізація та високий рівень достатності капіталу; стійкість банківської системи до ризиків; ефективність діяльності банків, їх здатність забезпечувати інвестиціями подальший розвиток економіки; захист прав вкладників коштів, а також вміння відстоювати національні інтереси в умовах глобалізації фінансових відносин.

Доведено, що розвиток інноваційної складової забезпечення конкурентоспроможності національних банків в умовах експансії транснаціонального банківського капіталу, повинний базуватися на аналізі бізнес-процесів, ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків між елементами окремих систем і процесів та ресурсами, виявленні трендів і моделей поведінки, що дозволить сформуванню інноваційності окремих складових. Тому, вважається за необхідне визначення вектору і конкретних дій щодо розвитку сфери цифрових навичок і компетенцій суб'єктів усіх ринків економіки України.

6. Оцінка конкурентоспроможності банків України базується перш за все на оцінці економічних показників банків. Саме від того наскільки банк дбає і слідкує за показниками своєї діяльності, наскільки чітко розробляються стратегічні плани та як швидко банк може відреагувати на зміни в навколишньому економічному середовищі залежить рівень його конкурентоспроможності.

За результатами проведеного аналізу конкурентного середовища банківської системи України визначено, що вітчизняний ринок банківських послуг найбільш близький до моделі монополістичної конкуренції. Це пояснюється зменшенням кількісного складу банків, більшість з яких не мають значного впливу на конкурентне становище в банківській сфері, що частково пов'язано з лідерством великих та державних банків.

Показники концентрації банківського ринку нижчі критичного рівня, отже, в банківській системі України є невикористаний резерв підвищення конкурентоспроможності, що передбачає збільшення її концентрації та дає можливість економії від ефекту масштабу.

7. Розвиток дистанційного банківського обслуговування надає подальше посилення впливу на існуючі правові норми банківського обслуговування, змушуючи адаптувати їх до нових технологічних умов надання банківських послуг, так як автоматизація поточної роботи банку по обслуговують юридичних та фізичних осіб скорочує його внутрішні витрати і підвищує якість обслуговування клієнтів та партнерів.

8. Доведено, що при оцінці конкурентної позиції банку важливо враховувати не лише фінансові показники, а й участь банківської установи в формуванні ринку банківських послуг. Рейтингові оцінки експертів стосовно стресостійкості банку вже враховують показники фінансового стану банку. Тому запропоновано розрахунок інтегрального показника конкурентної позиції банку на основі складових: частка банку на ринку кредитних послуг; частка банку на ринку депозитних послуг; рентабельність активів та рейтингова оцінка стресостійкості банку.

Проведений розрахунок інтегрального показника рівня конкурентної позиції банків надав змогу встановити, що протягом 2015 –2019 років показники мали різний рівень за банками, що аналізувалися. Так важливо відмітити, що ПАТ «Південний», за рівнем його конкурентної позиції мав значення, яке відноситься до меж 90-100% та відображала те, що банк має найвищий рівень конкурентоспроможності, та його можна вважати лідером. Зазначений показник у ПАТ «Південний» має стабільну тенденцію за аналізований період.

Якщо проаналізувати значення показника у банку ПАТ «Восток», то слід відмітити, що він потрапляє у межі від 55% до 75% – банк має середній рівень конкурентоздатності. Проте, у 2019 році рівень інтегрального показника склав 88,55 %, що свідчить про те, що банк за цим показником і має оцінку добре, тобто він відноситься до групи найкращих банків країни.

9. Запропонована методика оцінки рівня конкурентної позиції банку надає змогу встановити рівень діяльності банку на ринку банківських послуг на основі його участі в формуванні показників діяльності банківської системи, фінансового стану та з урахуванням оцінок експертів стосовно рейтингу банку.

Для оцінювання поведінки на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції було обрано показники, які характеризують кредитні та депозитні операції банків, а також рівень операційного доходу, а саме: коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів; коефіцієнт активності залучення строкових депозитів; рівень депозитів у зобов'язаннях; коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель; співвідношення акціонерного капіталу та залучених коштів; коефіцієнт інвестиційної активності; коефіцієнт операційного доходу

За результатами проведеного кластерного аналізу поведінки банків на ринку банківських послуг отримано наступні результати.

Кластер I – низький рівень конкурентної позиції банків, що входять до його складу, пов'язаний з невваженою кредитною політикою, про що свідчить коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів, який в середньому по кластеру склав 162,81 %. Яскравими представниками даного кластера, діяльність яких призвела до такої ситуації є АТ «АП Банк»- значення аналізованого коефіцієнту у якого склало 122,94 % та АТ «Альпарі Банк»- 156,70 % відповідно. Основним напрямом, на який спрямовані зусилля банків I кластеру спрямовані на збільшення власного капіталу. Проте, дана група відрізняється від інших банків рівнем інвестиційної активності – 29,09 % та дохідністю активів у 16,18 %.

До II кластеру входять банки, що також мають проблеми з кредитною політикою, у них коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів становить 83,41 %. Спостерігається тенденція низького рівня залучення строкових депозитів (середнє значення по кластеру становить 35,69 %). Представлені банки віднесено до категорії середнього рівня конкурентної позиції на ринку.

III кластер представлений банками з високим рівнем конкурентної позиції на ринку. Зазначене обґрунтовано тим, що аналізовані показники відповідають або наближаються до рекомендованих.

10. Запропоновано етапи проведення комплексної оцінки конкурентної позиції банків на ринку банківських послуг, які містять у собі: аналіз передумов формування конкурентних переваг банку; оцінку рівня наявних конкурентних переваг банку; оцінку здатності банку до підтримки існуючих та формування інноваційних конкурентних переваг.

Представлена методика проведення комплексної оцінки дозволить розробити комплекс управлінських заходів щодо посилення конкурентних переваг банку та забезпечення його конкурентоспроможності в стратегічній перспективі.

JELClassification: E52

Коваленко Вікторія Володимирівна

д.е.н., професор кафедри банківської справи

Марушак Ірина Анатоліївна

студентка 5 курсу факультету фінансів та банківської справи

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ УСУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

У тезах розглядається розвиток конкурентного потенціалу банків у сучасному конкурентному середовищі національного ринку фінансових послуг. Розкривається економічна сутність конкурентоспроможності банків та практична реалізація заходів щодо підвищення конкурентних переваг банків.

Ключові слова: *конкурентоспроможність, банк, конкурентна перевага, конкурентна позиція.*

В сучасних умовах актуалізується необхідність підвищення конкурентоспроможності банків в умовах цифрової економіки. Адже задля забезпечення ефективності банківської діяльності необхідно створювати шляхи управління конкурентним потенціалом на основі інноваційності. Конкурентний потенціал банку залежить як від характеристик діяльності самого банку, так і від рівня фінансової інклюзії банківських послуг в країні.

До факторів конкурентоспроможності банків, на які держава може впливати прямо, відноситься насамперед державне регулювання, політика розвитку сфери банківських послуг, показники ВВП, рівень інфляції, ставка рефінансування, стан розвиненості ринку інвестування та ринку цінних паперів тощо. Оцінити вплив факторів мега-рівня на банківську систему можна за такими показниками: конкурентоспроможності країни у світі на основі позицій країни в економічних рейтингах світових організацій та міжнародних рейтингових агентств, зокрема, індексах глобальної конкурентоспроможності, процвітання, економічної свободи тощо; дослідження стану та динаміки номінального і реального ВВП країни та темпів його зміни; дослідження стану та динаміки надходження інвестицій в країну; визначення частки активів та капіталу банківської системи країни в світовій банківській системі. [1, с. 32].

На даний час надання банківських послуг традиційним способом поступово втрачає свою актуальність, а на заміну виходять продажі через віддалені канали обслуговування. Такій тенденції сприяє також переведення значної частини клієнтського портфеля на самообслуговування, але при цьому не можна нівелювати роль інституту персональних менеджерів для роботи з важливими корпоративними клієнтами.

Канали реалізації банківських продуктів/послуг повинні задовольняти такі умови: з одного боку, підтримання оптимального обсягу продажів, а з другого – зниження затрат. Тоді, удосконалення інформаційних технологій, стандартизація банківських послуг, розвиток практики самообслуговування і надання послуг через електронні канали збуту в цілому потребує розроблення оновленої стратегії підвищення конкурентоспроможності банків [2].

Говорячи про забезпечення конкурентоспроможності окремої банківської установи, варто зважати на достатньо складний процес, управління яким потребує відповідного механізму. У свою чергу, стратегічне позиціонування банку, викликано факторами конкурентного середовища і полягає у створенні унікальної та інноваційної позиції, відмінної від конкурентів.

У наукових працях виокремлюють перспективні напрями розвитку банківської конкуренції в Україні: удосконалення державної конкурентної та антимонопольної політики з метою забезпечення однакових умов для всіх банків; глобалізація конкуренції через розширення присутності іноземного банківського капіталу; зниження затрат як економічного, так і адміністративного характеру, що передбачає модернізацію неефективної управлінської структури банку, скорочення кількості штрафних санкцій, запровадження фінансового контролінгу; зміцнення стратегічного потенціалу банку і його ресурсної бази; розвиток нових технологій передавання інформації, активне впровадження комп'ютеризації та розвиток Інтернету призводять до скорочення відстані між виробниками і споживачами банківських послуг; підвищення якості наявних банківських послуг і розширення їхнього асортиментного представлення; зростання фінансової грамотності та економічної культури населення [3].

Аналіз сучасного стану розвитку банківської системи дає можливість виокремити наступні проблеми, що стримують її розвиток: банки все ще мають суттєві частки проблемних активів на балансі, що зумовлює вирішення проблеми якості активів; банківська система не має фундаменту для сталого розвитку, має замалу базу заощаджень, кредитування призупинилось, джерела капіталу обмежені, ринок надзвичайно фрагментований, довіра до банківської системи знизилася; банківський нагляд не в змозі проводити макропруденційний нагляд на необхідному рівні та виявляти ризики на ранній стадії; розвиток фінансової інфраструктури не відповідає потребам банківського сектору та економіки в цілому [4, с. 7-8; 5, с. 5-6].

Конкуренція, власне, належить до неконтрольованих факторів, що впливають на діяльність банків. Ефективність роботи банківського сектора впливає на всю економіку країни в цілому. Конкуренція примушує працювати суб'єктів ефективніше, тому підтримка конкуренції в банківському секторі на належному рівні є невід'ємною задачею регулювання банківської системи [6, с. 97].

На сьогодні вітчизняний ринок банківських послуг характеризується зменшенням кількісного складу банків. Більшість з них не мають значного впливу на конкурентне становище в банківській сфері, що частково пов'язано з лідерством великих та державних банків.

Також стійкий вплив асиметрії інформації на ринку банківських послуг спонукає його учасників до прагнення за знаннями і інформованістю, подоланню ризику і невизначеності інвестиційних трансакцій.

Тому, асиметрія інформації тримає фінансовий ринок в тонусі. Чим сильніше цей стан, тим менше упевненість учасників ринку в тому, що інформаційна складова їх мотивацій достатня для ухвалення рішень. Звідси виникає прагнення підібрати необхідні засоби, здатні нівелювати інформаційну асиметрію і забезпечити зниження ризику.

Доходимо до висновку, для завоювання конкурентних позицій, банкам за доцільне є глибоке вивчення процесів формування динамічних конкурентних переваг, їх фактичного рівня та можливості розвитку у майбутньому за допомогою проведення комплексної оцінки конкурентоспроможності, яка дозволяє визначати цільові орієнтири формування динамічних конкурентних переваг на ринку банківських послуг [7, с. 165].

Загалом, аналіз рівня конкурентоспроможності на ринку банківських послуг у сучасних умовах розвитку фінансового ринку має монополістичну модель з переважанням впливової частки банків з державним капіталом. Про те, слід не забувати про банки з іноземним капіталом, які складають конкуренцію для банків с приватним національним капіталом, практично за усіма конкурентними позиціями. Тому, оцінювання рівня конкурентоспроможності банків повинно відбуватися за допомогою визначених цільових орієнтирів формування динамічних конкурентних переваг на ринку банківських послуг.

Список використаних джерел:

1. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку. монографія / За ред. В.В. Коваленко. Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. 217 с.
2. Момот О.М. Управління процесом підвищення конкурентоспроможності банків у контексті стратегічної інноваційності. *Фінансовий простір*. 2018. № 3 (31). С. 158-165.
3. Коваленко В. В., БеловаЮ.М. Забезпечення конкурентоспроможності банків України в умовах структурних дисбалансів економіки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 20. Ч. 2. С. 149-152.
4. Коваленко В. В. Проблеми становлення та розвитку банківської системи України. *Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса 20-21 квітня 2017 р.)*. Одеса: ОНЕУ, 2017. С. 7-13.
5. Міщенко В.І., НауменковаС.В. Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*. 2016. №5. С. 7-33.
6. Коваленко В. В. Дослідження рівня конкуренції на ринку банківських послуг України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 7 (26). С. 95-102.
7. МахотаА.В. Інструментарій комплексної оцінки конкурентних переваг банку. *Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси*. 2013. № 2. С. 163-170.

JELClassification: E52

Марушак Ірина Анатоліївна
студентка 6 курсу факультету фінансів та банківської справи
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Одним із важливих завдань соціально-економічного розвитку України є створення та підтримка конкурентоспроможної банківської системи, яка слугує, з одного боку, фінансовим базисом, а з іншого – індикатором ефективності системи управління в усіх сферах економіки держави. Саме тому, конкурентоспроможність банків – їх здатність вести ефективну діяльність з метою досягнення максимальної прибуткової в умовах конкурентного ринку.

Цифрові технології стають все більш досконалішими та інтегрованими, викликаючи трансформацію суспільства та глобальної економіки, але залишаються недостатньо дослідженими питання впливу цифрових технологій на розвиток фінансового ринку. Міжнародна організація OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) та вчений Томас Мезенбург виділяють три основні компоненти цифрової економіки: підтримуюча інфраструктура (апаратне та програмне забезпечення, телекомунікації, мережі та ін.); електронний бізнес (ведення господарської діяльності та інших бізнес-процесів через комп'ютерні мережі); електронна комерція (дистрибуція товарів через Інтернет) [1].

Тобто, цифрова економіка – це інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення [2, с. 12].

Вектор інноваційності у банківському секторі України супроводжується прийнятою Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року [3]. Інновації у фінансовому секторі охоплюватимуть широкий спектр дій, серед яких, зокрема: розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID, створення платформи для краудфандингу та венчурного капіталу, а також регуляторних “пісочниць” за типом sandbox, запровадження нових технологій для платежів та переказів, розширення доступу учасників фінансових ринків до публічних реєстрів, розвиток bigdata, blockchain та хмарних технологій тощо.

Існує значна кількість чинників, що впливають на конкурентоспроможність банків, наприклад, рівень капіталізації та достатності капіталу, або стійкість банківської системи до ризиків та вміння відстоювати національні інтереси в умовах глобалізації фінансових відносин [4; 5, с. 53].

Для оцінки рівня конкуренції на ринку застосовується індекс Лернера і коефіцієнт концентрації. За проведеним нами дослідженням, можна зробити

висновок, що вітчизняний ринок банківських послуг є монополізованим. Хоча впродовж 2015–2019 років він наближається до конкурентного. Спостерігався доволі стабільний стан групи державних банків і стійке зниження частки активів банків іноземних банківських груп та банків з приватним національним капіталом.

За своїм економічним навантаженням індекс Лернера демонструє норму прибутковості банківських операцій або рентабельність. Залежно від галузі оптимальне значення індексу Лернера змінюється.

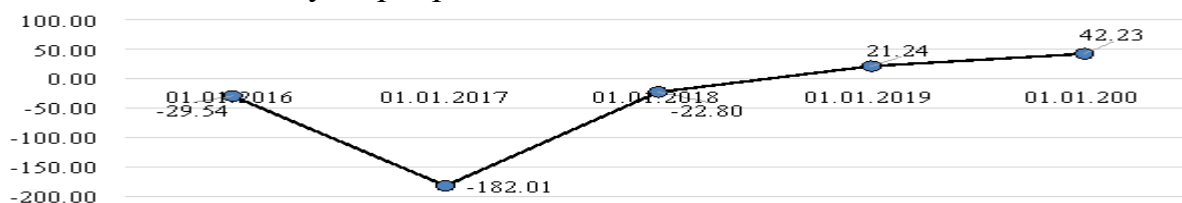


Рис. 1 Розрахунок індексу Лернера для ринку банківських послуг України за 2015-2019 рр., %

Джерело: розраховано автором за матеріалами [6]

З отриманих даних представлених на рисунку 1, можна зробити висновок, що впродовж 2015-2017 рр., витрати банків України перевищували доходи від їх діяльності. Тому, індекс Лернера мав від’ємне значення. Протягом 2018-2019 рр. – норма прибутковості банківської діяльності має тенденцію до збільшення, що характеризує ринок як конкурентний.

Отже, вітчизняний ринок банківських послуг характеризується на сьогодні зменшенням кількісного складу банків. Більшість з них не мають значного впливу на конкурентне становище в банківській сфері, що частково пов’язано з лідерством великих та державних банків. Це обумовлює активне впровадження інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що в подальшому вплине на конкурентоспроможність банківських послуг.

Список використаних джерел:

1. The Concept of a „Digital Economy“ [Electronic resource]. – Access mode: <http://odec.org.uk/the-concept-of-a-digital-economy/>
2. Карчева Г.М. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г.М. Карчева, Д.В. Огородня, В.А. Опенько // Фінансовий простір. – 2017. – №3 (27). – С. 13-21.
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [Electronic resource]. – Access mode: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf
4. Лупоносов О.Г., Шустов В.В. Проблеми стратегічного маркетингу в банківській сфері України. *Маркетинг в Україні*. 2009. №6. С. 20-22.
5. Коваленко В.В. Проблеми капіталізації та концентрації капіталу в банківській сфері. *Вісник Української академії банківської справи*. 2006. № 1. С. 49-54.
6. Балансові звіти банків URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4>.

АНОТАЦІЯ

Марущак І. А., «Конкурентоспроможність банків в умовах цифрової економіки»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
«072 Фінанси, банківська справа, та страхування» за магістерською програмою
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес управління конкурентоспроможністю банків в сучасних умовах фінансового ринку.

У роботі розглядаються теоретичні підходи до визначення сутності конкурентоспроможності банку та цифрової економіки; визначено чинники, що впливають на конкурентоспроможність банків; обгрутовано науково-методичні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності банків України; проаналізовано сучасний стан розвитку банківського бізнесу; проведено оцінку показників конкурентоспроможності банків; визначено рівень конкурентоспроможності банків за рівнем їх фінансової стійкості; удосконалено методичний підхід до визначення рівня інноваційної конкурентоспроможності банків; проведено кластерний аналіз поведінки банків на ринку банківських послуг щодо завоювання конкурентної позиції; розроблено методичний підхід до комплексної оцінки конкурентної позиції банку на ринку банківських послуг.

Ключові слова: конкурентоспроможність, управління конкурентоспроможністю, банк, конкурентна перевага, конкурентна позиція, кластерний аналіз.

ANNOTATION

Marushchak I., «Competitiveness of banks in the digital economy»,
thesis for Master degree in specialty «072 Finance, Banking, and Insurance» under the program
«Managing the activities of banks in the financial market»,
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

Thesis consists of three chapters. Object of study is the process of managing the competitiveness of banks in today's financial market.

Thesis deals with theoretical aspects of determining the essence of the competitiveness of the bank and the digital economy; the factors influencing the competitiveness of banks are identified; scientific and methodological approaches to determining the level of competitiveness of Ukrainian banks are substantiated; the current state of development of the banking business is analyzed; an assessment of banks' competitiveness indicators was conducted; the level of competitiveness of banks according to the level of their financial stability is determined; the methodological approach to determining the level of innovative competitiveness of banks has been improved; cluster analysis of banks' behavior in the banking services market to gain a competitive position; a methodical approach to a comprehensive assessment of the bank's competitive position in the banking services market has been developed.

Keywords: competitiveness, competitiveness management, bank, competitive advantage, competitive position, cluster analysis.